

СВОБОДА СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: ПРАВОВІ МЕЖІ ТА ПРАВОВІ ДОЗВОЛИ

Подгорнова А.Д.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-1-465)
e-mail: alina.podhornova@nure.ua

Today, one of the most important human rights is the right to freedom of speech. The problem of freedom of speech is particularly acute in the context of the activities of Ukrainian journalists. Therefore, it is important to research and evaluate the provision of journalists with the right to freedom of thought and speech in Ukraine.

Прагнення до свободи – один з невід'ємних атрибутів людини. Під свободою розуміється право на будь-яку діяльність, наслідки якої не завдають шкоди природному та соціальному довкіллю.

На сьогодні одним із найважливіших прав людини вважається право на свободу слова. На жаль, в наш час не можна стверджувати, що дане право повною мірою забезпечується в усіх країнах світу. Особливо гостро ця проблема висвітлюється у контексті діяльності українських журналістів. Тому, головною метою цієї роботи є дослідження і встановлення правових механізмів забезпечення свободи слова журналістів, та оцінка забезпечення журналістам права на свободу думки і слова в Україні.

Ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» визначено, що журналіст – працівник, який збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в ЗМІ.

Правові засади діяльності журналістів встановлені Конституцією України, Законами України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та іншими нормативно-правовими актами.

Основні засади свободи преси сформульовані також у міжнародних правових документах. Конвенція про захист прав людини і основних свобод у ст. 10 проголошує, що кожна людина має право на свободу вираження своєї думки, отримання і поширення інформацію та ідеї без втручання з боку державних органів і незалежно від кордонів. Здійснення цих свобод накладає обов'язки і відповідальність, може бути обмеженим у демократичному суспільстві лише в інтересах державної безпеки, територіальної цілісності чи громадського спокою.

Свобода слова і вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються Конституцією України і означають право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати,

зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію за допомогою друкованих ЗМІ. Загальновизнані міжнародні норми щодо свободи слова, преси і творчості увійшли в Конституцію України (ст. 15 забороняє цензуру, ст. 34 гарантує свободу слова, і обмеження цього права можливо лише у передбачених законом випадках: в інтересах національної безпеки, громадського порядку, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно тощо).

Важливе значення щодо забезпечення діяльності журналістів на сучасному етапі має ст. 24 Закону України «Про інформацію», нормою якої забороняється цензура, тобто будь-яка вимога, спрямована до журналіста, засобу масової інформації, його засновника, яка передбачає узгодження інформації про її поширення або накладення заборони чи перешкоджання в будь-якій формі тиражуванню та поширенню інформації. Статтею 171 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Разом з тим, з кожним роком право на свободу слова журналістів порушується. Так, експерти Інституту масової інформації в Україні протягом 2020 року зафіксували 229 випадки порушень свободи слова. З них 171 випадок стосувався фізичної агресії проти журналістів. Для порівняння: у 2019 році було зафіксовано 243 випадки порушення свободи слова [1].

Власники каналів та преси часто змушують журналістів писати те, що різниться з їх думкою, а іноді і журналістською етикою. У разі відмови від матеріалу, журналісти ризикують робочим місцем, а іноді й життям.

Таким чином, законодавство України забезпечує широкі можливості для творчої реалізації журналіста, гарантує йому право на свободу слова, преси та творчості, визнані як у міжнародних правових актах (Конвенції про захист прав людини і основних свобод) так і в національному законодавстві – Конституції України (ст.ст 15, 34), Законі України «Про інформацію». Статтею 171 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за умисне перешкоджання діяльності журналістів. Але кожного року право на свободу слова журналістів порушується. Основними категоріями порушень свободи слова в Україні у 2020 році були: перешкоджання законній журналістській діяльності (125 випадків), побиття (20), погрози(19), юридичний тиск (19) [1].

Список використаних джерел

1. 229 випадків порушень свободи слова ІМІ зафіксував в Україні у 2020 році. // Барометр свободи слова. Інститут масової інформації. – 2020. – [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <https://imi.org.ua/monitorings/229-vypadkiv-porushen-svobody-slova-imi-zafiksuvav-v-ukrayini-u-2020-rotsi-i36905>